

**АКТУАЛЬНІ  
ПРОБЛЕМИ  
ПРАКТИЧНОЇ  
ПСИХОЛОГІЇ**

**Збірник наукових праць**

*Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*

17 травня 2024 р., м. Одеса

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE  
STATE INSTITUTION "SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY  
NAMED AFTER K.D. USHYNsky"**

*(Department of General and Differential Psychology,  
Department of Psychiatry, Medical and Special Psychology,  
Department of Theory and Methods of Practical Psychology)*

**MOLDOVA STATE UNIVERSITY**

*(Department of Psychology)*

**UNIVERSITY OF THE NATIONAL EDUCATION COMMISSION, KRAKOW**

*(Institute of Psychology)*

**VILNIUS UNIVERSITY**

*(Institute of Psychology)*

**JOHNS HOPKINS UNIVERSITY**

*(Department of Psychology & Brain Sciences)*

**ODESA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY**

*(Department of Language and Psychological and Pedagogical Training)*

**KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL**

**UNIVERSITY NAMED AFTER H. S. SKOVORODA**

*(Department of Psychology)*

**CLASSICAL PRIVATE UNIVERSITY**

*(Department of Practical Psychology)*

**VASYL' STUS DONETSK NATIONAL UNIVERSITY**

*(Department of Psychology)*

**ODESA ASSOCIATION OF PSYCHOLOGISTS**

**ACTUAL PROBLEMS  
OF PRACTICAL PSYCHOLOGY**

**Collection of scientific works**

*International Scientific and Practical Internet Conference*

**May 17, 2024**

Odessa – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ  
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»**

*(кафедра загальної та диференціальної психології,  
кафедра психіатрії, медичної та спеціальної психології,  
кафедра теорії та методики практичної психології)*

**ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ**

*(кафедра психології)*

**УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАРОДНОЇ ОСВІТИ В КРАКОВІ**

*(Інститут психології)*

**ВІЛЬНЮСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

*(Інститут психології)*

**УНІВЕРСИТЕТ ДЖОНСА ГОПКІНСА**

*(кафедра психології та досліджень про мозок)*

**ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

*(кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки)*

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ**

**УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

*(кафедра психології)*

**КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

*(кафедра практичної психології)*

**ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

*(кафедра психології)*

**ОДЕСЬКЕ ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ**

## **АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Збірник наукових праць**

*Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*

17 травня 2024 року

Одеса – 2024

UDK 001+159.9 (063)  
BBK 72+88.4  
Z-41

It is printed by the decision of the Academic Council of the State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (protocol No. 17 dated 06/27/2024).

## ORGANIZING COMMITTEE

### Heads of the organizing committee

**Krasnozhon Andriy Vasylyovych** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Rector of the State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

**Myzichenko Hanna Vyacheslavivna** – Doctor of Political Sciences, Professor, Vice-Rector for Research of the State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

**Prof. Abramciów Rafał** – Doctor Ph. D in Psychology, Associate Professor, Director of the Institute of Psychology, University of the National Education Commission (Krakow).

**Potang Angela** – Associate Professor, PhD in Psychology Faculty of Psychology, Education Sciences, Sociology and Social Work, Moldova State University (Kishenev).

**Jusienė Roma** – Professor, PhD in Psychology, Director of Psychology Institute, Vilnius University (Lithuani).

**Bedny Marina** – Assistant Professor, Department of Psychological and Brain Sciences Johns Hopkins University (USA).

### Deputy Heads

**Prof. Krzywoszański Łukasz** – Doctor PhD in Psychology, Associate Professor at the Institute of Psychology, Director of the Centre for Research on Neurocognitive Functions and Self-Regulation. Head of the Neurocognitive Psychology Department, University of the National Education Commission (Krakow).

**Bondarenco Olga** – PhD in Psychology, Faculty of Psychology, Education Sciences, Sociology and Social Work, Moldova State University (Kishenev).

**Cerlat Raisa** – Associate Professor, PhD in Psychology, Faculty of Psychology, Education Sciences, Sociology and Social Work, Moldova State University (Kishenev).

**Asieieva Yuliia Oleksandrivna** – Doctor of Psychological Sciences, Head of the Department of Language and Psycho-Pedagogical Training, Odesa National Economic University (Odesa).

**Vdovichenko Oksana Volodymyrivna** – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Dean of the Social and Humanitarian Faculty, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

**Zaritska Valentyna Vasylivna** – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Practical Psychology Department, Classical Private University (Zaporizya).

**Kazanzhy Maria Yosypivna** – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Department of General and Differential Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

**Overchuk Victoria Anatolivna** – Doctor of Economic Sciences, Candidate of Psychological Sciences, Professor, Head of the Psychology Department, Vasyl Stus Donetsk National University (Vinnytsia).

**Savenkova Irina Ivanivna** – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Department of Psychiatry, Medical and Special Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

**Sitnik Svitlana Volodymyrivna** – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

**Fomenko Karina Ihorivna** – Doctor of Psychological Sciences, Professor of the Psychology Department, Kharkiv National Pedagogical University named after H. S. Skovoroda (Kharkiv).

#### **Members of the organizing committee:**

**Symonenko Svitlana Mykolaivna** – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

**Kondratieva Iryna Pavlivna** – PhD in Psychology, Associate Professor of the Department of Psychiatry, Medical and Special Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

**Kosianova Olena Yuriivna** – PhD in Psychology, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

**Lazorenko Tetiana Mykolaivna** – PhD in Psychology, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

**Grech Olena Mykolaivna** – PhD in Psychology, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution

«South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

**Golovska Iryna Georgivna** – PhD in Psychology, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

**Melnychuk Iryna Valentinivna** – PhD in Psychology, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

**Maistrenko Tetiana Mykolaivna** – PhD student in Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Actual problems of practical psychology: Collection of scientific works of International Scientific and Practical Internet Conference(17 May 2024, m. Odessa). Odessa, 2024. 425 P.

The collection contains materials from an international scientific and practical conference dedicated to addressing current issues in practical psychological science. The scientific works primarily focus on theoretical and practical aspects of modern psychological science.

Attention to all applicants, post-graduate students, and young scientists from psychological and pedagogical universities.

## **ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ АДАПТАЦІЇ ЖІНОК-БІЖЕНОК ЗА КОРДОНОМ**

|                                                                                                                                                            |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Арефнія С.В.....                                                                                                                                           | 62 |
| <b>ЕМОЦІЙНО-ОСОБИСТІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ СИНДРОМУ САМОЗВАНЦЯ</b>                                                                                    |    |
| Корнієнко А. С., Симоненко С.М.....                                                                                                                        | 63 |
| <b>ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ РЕФЛЕКСІЇ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ</b>                                                                    |    |
| Зарицька В.В.....                                                                                                                                          | 68 |
| <b>COMPARATIVE ANALYSIS OF GENDER-RELATED DIFFERENCES IN FRUSTRATION TOLERANCE LEVELS AMONG EARLY SCHOOL-AGE CHILDREN</b>                                  |    |
| Şterbeţ R., Potâng A.....                                                                                                                                  | 72 |
| <b>CAREER COUNSELING AND PLANNING – CONCEPTUAL CLARIFICATIONS DEFINITIONS, ASSUMPTIONS, THEORIES</b>                                                       |    |
| Ovidiu F. ....                                                                                                                                             | 76 |
| <b>ADVERSE CHILDHOOD EXPERIENCES, INTERNALISING DIFFICULTIES, IDENTITY AND REFLECTIVE FUNCTION IN ADOLESCENCE WITHIN THE CONTEXT OF SOMATIC COMPLAINTS</b> |    |
| Mikučionytė D. ....                                                                                                                                        | 81 |
| <b>THE PSYCHOLOGY OF FANATICISM AMONG CULT FOLLOWERS</b>                                                                                                   |    |
| Cheng P. ....                                                                                                                                              | 82 |

### ***Секція II.***

#### ***ОСОБИСТІСТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ***

##### **ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ У ПРАЦІВНИКІВ ГУМАНІТАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВІЙНИ**

|                                                                                                        |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Шершун Т., Мітіна С.В. ....                                                                            | 85  |
| <b>ПСИХОЛОГІЧНІ ЗНАННЯ ЯК ЧИННИК ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ</b>                                                  |     |
| Грицик О.Ю., Головська І.Г.....                                                                        | 88  |
| <b>ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТРЕСУ У РЯТУВАЛЬНИКІВ</b>                                                 |     |
| Юрса М. А., Афанасьєва Н.Є.....                                                                        | 92  |
| <b>ПРОФЕСІЙНИЙ СТРЕС У МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ</b>                                                        |     |
| Келеман Л. О. ....                                                                                     | 95  |
| <b>ВПЛИВ ВІЙНИ НА УЯВЛЕННЯ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ ПРО СВОЄ МАЙБУТНЄ</b>                                      |     |
| Баранова А. П., Симоненко С.М.. ....                                                                   | 98  |
| <b>РЕАКЦІЯ НА ВАЖКИЙ СТРЕС І ПОРУШЕННЯ АДАПТАЦІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ В ПЕРІОД ВІЙНИ</b> |     |
| Детільє Л.М., Розіна І.В. ....                                                                         | 101 |

## Література

1. Бакай Н. Теоретико-емпіричний аналіз рівня стресу в медичних працівників URL: <http://christian-psychology.org.ua/psy-travma/4681-teoretiko-emprichniy-analz-rvnya-stresu-v-medichnih-pracvnikv.html>
2. Карвацька Н.С., Гринько Н.В., Савка С.Д., Кауней Т.Г. Емоційне вигорання у практиці лікарів загальної практики. *World Science*. 2018. № 4 (32). С. 4-7.
3. Марута Н.О., Чабан О.С., Каленська Г.Ю. Особливості емоційного вигорання у працівників сфери охорони неврологічного й психічного здоров'я. *Міжнародний неврологічний журнал*. 2019. № 7 (109). С. 22-29.
4. Паустовський Ю., Зенкіна В. Синдром вигорання – страшна ціна за відданість медичній професії. *Науково-виробничий журнал "Охорона праці"*. 2021. №5. С. 44-48
5. Чорна В.В., Махнюк В.М., Могильний С.М., Хлестова С.С., Подолян В.М., Фурман Л.Б., Ларченко І.В., Чайка А.В. Стан професійного стресу у медичних працівників, протидії та його подолання. *Довкілля та здоров'я*. 2022. № 2. С. 53-62

## ВПЛИВ ВІЙНИ НА УЯВЛЕННЯ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ ПРО СВОЄ МАЙБУТНЄ

**Баранова А. П., Симоненко С.М.**

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»  
(м. Одеса, Україна)*

Формування образу майбутнього є важливим аспектом розвитку особистості кожної людини. Цей образ є свого роду планом чи напрямом, якого прагне кожен індивідуум у житті. Швидкий темп змін у соціальній, економічній та технологічній сферах, створюють ще більшу невизначеність щодо того, яким буде наше майбутнє навіть через невеликий проміжок часу. Це наголошує на важливості того, щоб люди мали чітке уявлення про те, куди вони рухаються і як вони бачать себе в цьому новому світі. В умовах невизначеності та швидких змін багато людей стикаються з тривожністю та стресом щодо свого майбутнього. Вивчення образу майбутнього і робота з його формуванням може бути важливим інструментом підвищення впевненості і боротьбою з тривожністю.

Рання юність - це період, коли молоді люди починають усвідомлювати свої мрії, цілі та плани на майбутнє. Для старших школярів образ майбутнього відіграє ще більш важливу роль, оскільки вони наближаються до періоду прийняття важливих життєвих рішень щодо навчання, кар'єри та особистого розвитку. Образ свого подальшого життя, допомагає їм краще зрозуміти свої цілі та плани, орієнтуватися у виборі майбутньої кар'єри та розвивати навички планування, управління часом та стратегічного мислення.

Розкриттям сутності феномену образу майбутнього в юності в різних аспектах, займались такі сучасні українські науковці: Т.М. Титаренко, О. В. Посацький, А.Е. Левенець, Т.В. Кравченко, О.М. Гріньова, Н.О. Войтович, К. І. Шкарлатюк, І.Ю. Філіппова, С.В. Харченко, М.І. Гладкевич, І. Ю. Філіппова (образ майбутнього), Р.М. Хавула, І.В. Комар, Є. І. Головаха, Т. Д. Щербан, С.В. Харченко, І.В. Корчікова, О.В. Діденко, В.Г. Панок, Г.В. Рудь, та ін.

Образ майбутнього у ранній юності, на думку О.В. Посацького є складним інтегративним утворенням, яке охоплює ціннісні орієнтації, перші

життєві плани, плановані та очікувані події, елементи рефлексії та самооцінки, засвоєні стереотипи поведінки, настанови та емоційне ставлення до майбутнього [4].

На думку Т. В. Кравченко, робота особистості зі своїм майбутнім - це насамперед робота з образами уяви. Науковиця вважає, що уявне майбутнє людини може не співвідноситися з реальністю або швидше нагадувати ідеальний варіант, продукт ідеального "Я", але його цінність для особистості в тому, що воно енергетично підживлює її життя в реальному теперішньому [2].

Подібного погляду притримується М.В. Семиліт та зазначав, що вивільнення образів уяви, сприяє побудові людиною власного майбутнього, що дійсно відповідає її потребам. Для того, щоб запобігти реалізації батьківських інтроектіваних програм, особистості необхідно звільнитись та усвідомити власні бажання щодо майбутнього життя. [6]

У підході І. С. Поповича, конструювання моделі очікуваного майбутнього можна розглядати як побудований особистістю проект результату. Цей проект є своєрідним передбаченням, що реалізується через прогностичну функцію соціальних очікувань особистості. [3]

Ще одним важливим феноменом в розгляданні уявлення особистості про своє майбутнє є життєва перспектива, змістовим аспектом якого є ціннісні орієнтації. (Головаха 2003; Левенець 2006; Хавула, 2015; Рева, 2015)

За Е. І. Головахою, «життєва перспектива» - це цілісна картина майбутнього у складному суперечливому взаємозв'язку програмованих й очікуваних подій, з якими людина пов'язує соціальну цінність й індивідуальний сенс свого життя. [1]

**Виклад результатів дослідження.** Для визначення загальних уявлень старших школярів про своє майбутнє в умовах військового стану, була розроблена та застосована авторська анкета, яка складається з 15 тверджень, що передбачають надання респондентом ствердної або заперечної відповіді.

У дослідженні приймали участь 153 учня 10-11 класів закладів середньої освіти, м. Чорноморська. Серед них 106 дівчат та 47 хлопців.

Згідно з проведеним анкетуванням, 127 (83%) юнаків відчують вплив військового стану на їх уявлення про своє майбутнє, тоді як 26 (17%) заперечили це.

Зміну багатьох цінностей та пріоритетів, які сталися через війну, відчують 114 (75%) школярів та тільки 39 (25%) не вважають так.

З 153 досліджуваних, 128 (84%) юнаків погодились, що останні події в нашій країні, заважають людям будувати довгострокові плани на майбутнє. Це може свідчити про те, що респонденти також відчують в цьому певне ускладнення, стосовно побудування власних планів.

На твердження «В цілому мене хвилює питання свого майбутнього», 132 (84%) юнака відповіли стверджувальною відповіддю і тільки 21 (16%) заперечили це. Такі результати підтверджують теоретичні засади стосовно того, що юнацький вік характеризується направленістю на майбутнє,

побудуванням життєвого шляху, формуванням цілей та планів (Посацький, 2004).

Також, підтвердженням процесу, поки що тільки закладання усвідомлення юнаком себе, свого життя та образу майбутнього, можуть ілюструвати результати відповідей на твердження «Зараз я відчуваю стабільність у своєму житті», яке отримало 89 (58%) заперечних відповідей та 64 (42%) стверджувальних. Слід зазначити, що військовий стан також може накладати свій відбиток на ще достатньо хиткі уявлення юнака про світ та свою роль в ньому, що може викликати відчуття нестабільності та розгубленості.

З твердженням про те, що зовнішні умови, якими би вони не були, ніяк не впливають на уявлення людини про своє майбутнє, погодились тільки 39 (25%) юнаків, тоді як 114 (84%) надали заперечну відповідь. Це може вказувати на те, що юнаки, як і підлітки, ще схильні до екстернальності, тобто мають схильність приписувати відповідальність за результати своєї діяльності зовнішнім силам [8].

Втрату орієнтирів на майбутнє через війну, відмічають за собою 64 (42%) юнаків. Але, в цей час, 53 (35 %) досліджуваних відповіли, що війна внесла розуміння щодо того, чим вони хотіли би займатись в житті. На основі цього можна зробити висновок, що війна має не тільки негативні наслідки для психіки людини, а й може надавати конструктивний вплив на самовизначення особистості. До цього також можна додати те, що 84 (55%) юнаків вказали, що зараз вони мають потребу жити більш активним життям, ніж до війни, а для 83 (54%) питання покращення та підтримки свого здоров'я, стало більш актуальним після початку розгортання військових дій. Бажання займатись своїм саморозвитком більше, ніж раніше, виникло у 95 (62%) респондентів.

Потребу проводити з рідними більше часу, ніж раніше, відчувають 81(53%) юнаків, тоді як 72 (47%) не бачать в цьому необхідності. Отримання таких результатів, може вказувати на те, що хоч на етапі дорослішання юнакам важливо відчувати самотійність та самодостатність, у зв'язку з військовим станом, в них можуть змінюватись пріоритети через усвідомлення важливості сімейний цінностей. Також, через зовнішні умови, діти можуть відчувати загрозу своєму життю, тому зростає потреба в тому, щоб відчувати себе більш захищено в присутності дорослих людей, особливо близьких. Це знижує тривожність та заспокоює емоційний фон.

В завершення аналізу результатів, можна додати, що 103 (67%) учнів бачать своє майбутнє життя фінансово стабільним та матеріально забезпеченим. Це може свідчити про оптимістичне налаштування молоді до свого майбутнього та про високий рівень домагань в матеріальному контексті.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Отримані результати дають змогу визначити вплив військового стану на уявлення юнаків про своє майбутнє. Згідно з проведеним анкетуванням, більшість учнів стурбованні думками про своє майбутнє та відчувають вплив зовнішніх обставин на їх уявлення про перспективу свого життя, а також відмічають труднощі в побудові довгострокових планів. Досліджувані юнаки вважають,

що зовнішні події, якими би вони не були, впливають на уявлення людини про своє майбутнє. Дехто переживає втрату орієнтирів через війну, тоді як інші відслідкували внесення розуміння щодо вибору діяльності, якою би вони хотіли займатись в майбутньому. Також, у юнаків зросла потреба жити активнішим життям та приділяти більше часу саморозвитку, а також своїм рідним, що зумовлюється усвідомленням цінності родини та бажанням відчувати себе в безпеці. Перспективою подальших досліджень, ми бачимо необхідність визначити детермінанти формування та розвитку уявлень юнаків про своє майбутнє в умовах військового стану.

### **Література**

1. Головаха Є.І. Життєва перспектива та професійне самовизначення молоді. — К.: Наукова думка, 1988. — 143 с.).
2. Кравченко Т.В. Образ майбутнього як фактор особистісного самовизначення старшокласників / Збірник наукових праць. — випуск 15, Книга 1. — Кам'янець-Подільський : видавництво ПП Зволейко Д.Г., 2011. С.-36-43.)
3. Попович І. С. Конструювання особистістю моделі очікуваного майбутнього // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2015. Вип. 6. С. 145–154. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhpr\\_2015\\_6\\_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhpr_2015_6_26)
4. Посацький О.В. Місце проживання як чинник формування образу майбутнього в юнацькому віці: теоретичний аналіз / Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. - 2013. - Вип. 3. - С. 137-144. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp\\_2013\\_3\\_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2013_3_20).
5. Посацький О.В. Особливості образу майбутнього в юнацькому віці / Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С. Костюка / За ред. Максименка С.Д. — К., 2004. — Т. 6. — Вип. 3. — с. 264 – 272
6. Семиліт М. В. Детермінанти вибору життєвого шляху особистості / Перший усеукраїнський конгрес із соціальної психології (УКСП - 2010) ["Соціально-психологічна наука третього тисячоліття: досвід, виклики, перспективи"], (Київ, 18-20 жовтня 2010 р.). - К., 2010. - С. 21-25.
7. Хавула Р.М. Життєва перспектива особистості в юнацькому віці / Актуальні питання гуманітарних наук. - 2015. - Вип. 11. - С. 343-348. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd\\_2015\\_11\\_51](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2015_11_51)
8. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. — Х.: Прапор, 2007.— 640 с.)

## **РЕАКЦІЯ НА ВАЖКИЙ СТРЕС І ПОРУШЕННЯ АДАПТАЦІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ В ПЕРІОД ВІЙНИ**

**Детільє Л.М., Розіна І.В.**

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»  
(м. Одеса, Україна)*

### **Анотація**

Дослідження реакцій на важкий стрес та порушень адаптації у старших підлітків під час війни є важливим через кілька ключових аспектів. Старші підлітки, які знаходяться на перехідному етапі до дорослості, особливо вразливі до психологічних змін і стресів, пов'язаних з війною. Це може призвести до серйозних психологічних розладів, включаючи посттравматичний стресовий розлад, депресію та тривожність. Розуміння того, як війна впливає на цю вікову